

SZINDBÁD UTOLSÓ KIKÖTŐJE

„Szindbád olyanformán vetődött az óbudai partra (a hajógyári sziget környékén), mint egy hajótörött, akinek nem volt válogatni valója a menekülés módjában.”

1931-ből való a novella, A vadevezős megtérése (Az ódonágok városában), s belőle az idézet. Szindbád, mint már annyiszor, most is az író, Krúdy Gyula alteregőjében, de ezúttal áttételek nélkül. Krúdy hajótöröttként került Óbudára, valóban.

1918 óta a Margitszigeten lakott, a még József nádor építtette kastélyban, több más író, művész társaságában. Innen tíz év után ki kellett költöznie, de még a Szigeten maradt: az úgynevezett igazgatósági épületben lakott családjával. 1930 májusában azonban, nagy összegű lakbérhátraléka miatt, távoznia kellett a Margitsziget édenéből, a nyugalmából, a csendből.

Sok válogatni valója valóban nem volt: a Közmunkák Tanácsa a felmondott szigeti bérlet helyett Óbudán ajánlott fel Krúdy számára lakást, és a súlyos betegségéből alig hogy felépült író, akinek hosszú idő óta nem jelent meg új könyve, s anyagi gondjait a napi tárcá-, novella- és cikkírás csak enyhítette, de meg nem oldotta, kénytelen volt elfogadni a cserét.

Lánya, Krúdy Zsuzsa írja, hogy saját bútoraik is alig voltak; a Szigetről hoztak át öreg szállodai bútor-darabokat, használatra, elismervény ellenében. Krúdy úgy költözött be 1930. május 28-án Óbudán a Templom utca 15. szám alatti lakásba, mint majdnem nincstelen

szellemi inségmunkás. Nem sokkal később, a további növekvő adósságok szorításai alatt, vagyontalansági esküt tesz a bíróság előtt. „Esküt tettem, hogy semmim sincs. Vajon lehet semmi nélkül élni?” — írja az esetről 1932 júniusában egy tárcában.

A Templom utca 15. jellegzetes óbudai ház volt. Magas, széles kapubejáratát jól megrakott lovaszekerekhez méretezték. A kapu két oldalán egy-egy, az utcára két ablakkal néző épület-szárny húzódott mélyen hátra a hosszú, keskeny udvarba. A sárga keramikokockákkal és gránitkövel burkolt udvar mélyén kocsiszín, gazdasági melléképületek, s nagy pincelejáró. Sívár környezet a Sziget után. És sívár a három kis szobából, kicsi konyhából és ütött-kopott berendezésű, parányi fürdőszobából álló lakás is a kapu bal oldalán. Az utcai szoba az íróé. Munkahelyéről, az íróasztallá előléptetett kis méretű konyhaasztal mellől, az utca túloldalán levő híres Korona vendéglő ablakaira lát. Egy sárokkal odébb, a Mókus utca 22. szám alatt pedig, ott a régebbiről kedvenc kisvendéglő, a Kéhlí. És százméteres körzetben még két-három kocsmá, vendéglő, kávéház. Óbuda ekkor még a szolid, hangulatos szórakozást keresők kedvelt helye.

Krúdy, a megtört hajós, ebben az öreg házacskában még egy utolsó, nagy rohamra indul a megélhetésért, az anyagi gondok ten-

gerén való háborítatlanabb hajózásért. Rengeteget dolgozik, s ehhez egy ideig valamelyes támasz az 1930 nyarán megkapott Baumgarten-díj (melyre a hitelezők azonnal lecsapnak), meg a Móricz Zsigmonddal közösen elnyert Rothermerdíj (ez is mihamar felélésre kerül). Remekművek születnek: a Boldogult úrfikoromban, a Festett király, a Tiszaszalári Solymosi Eszter, egy novelláskötet: Az élet álom, és sok-sok írás a meggedvelt lakóhelyről, Óbudáról.

Am mindez nem segít. Egyre rosszabb állapotba kerül. Dolgozni alig tud, így az adósságok csak növekednek. Nem tudja fizetni a villanyszámlát: 1933 tavaszán kikapcsolják a villanyát. Heteken át gyertya mellett ír. Lakbérhátralékai miatt kilakoltatási végzést kap. 1933. május 11-én, csütörtökön magához rendeli a miniszterelnökség sajtófőnöke, Antal István. Krúdynak és néhány más írónak írása jelent meg egy prágai magyar nyelvű lapban. A kormány ezt hazafiatlan tettnek minősíti, s a sajtófőnök legorombítja az ekkor már lesoványodott, jártányi erővel is alig bíró Krúdyt. Gyula fia kíséretében, rettenetesen felbűvölve, hazavillamosozik Óbudára. Kéhlíektől még visz egy üveg zöldszilvánit, lefekszik, s másnap, május 12-én, pénteken reggel 9 órakor, hiába ébresztik. Szindbád örökre elaludt. A halotti anyakönyvi kivonat szerint: „A halál oka: szívbénulás”. Októberben lett volna ötvenöt éves.

Szindbád utolsó kikötője évtizedeken át állta a viharokat. Átvészelte a II. világháború pusztításait, az idő rombolását, meg a legsúlyosabb csapást is: a csákánykét és a bulldózereket, melyek az új Óbuda építéséhez tarolták le a terepet, elplanírozva, sajnos, sok olyan épületet, sőt, egész utcákat is, melyekért ma már fáj a városrendezők, városvédők szíve — de már hiába. A Templom utca 15., s mellette egy-egy ház, a 13. és a 17. számú; szemben a Korona jókora tömbje; a Tanuló utca két-három épülete; a Mókus utcában a Kéhlí öreg háza, s mellette még egy emeletes lakóház; a Magyar Lajos utca felőli három szép polgárház: ez a néhány száz négyszögölnyi rezervátum megmaradt a tízezeres, lehangolóan ötletlen panelházak tövében.

De hát rezervátumnak se igen nevezhető ez már. A Templom utca neve ma: Dugonics Titusz tér. A Kéhlíből Híd vendéglő lett, s igencsak rogyant állapotban van. A Koronából kialakított Frankel Leó művelődési ház jelenleg teljes átépítésre vár. Tetőtlen, s üres ablakszemekkel meredező falai között munkások mozognak. Azt mondják, 1987 végére kellene átadni a kívül régi formáját megőrző, belül modernizált művelődési házat.

A tér — vagy inkább csak szélesebb utca — másik oldalán a három ház azonban izgalmasabb sorsot élt meg az utóbbi esztendőben.

Régi felvétel a kapu melletti ablakban trécselő Krúdy Gyuláról

Kezdődött azzal, hogy Krúdy halálának 50. évfordulójára, 1983 májusára, rendbe akarták hozni a Dugonics tér 15-ös házat. Az 1958 óta emléktáblával megjelölt utolsó Krúdy-lakhely rossz álla-

potban volt — gondolták, felújítják egy kicsit. De amikor hozzányúltak az épülethez, kiderült, hogy falai, melyek jóformán alapozás nélkül épültek, s a vályogtól a tégláig, a kváderkövektől a

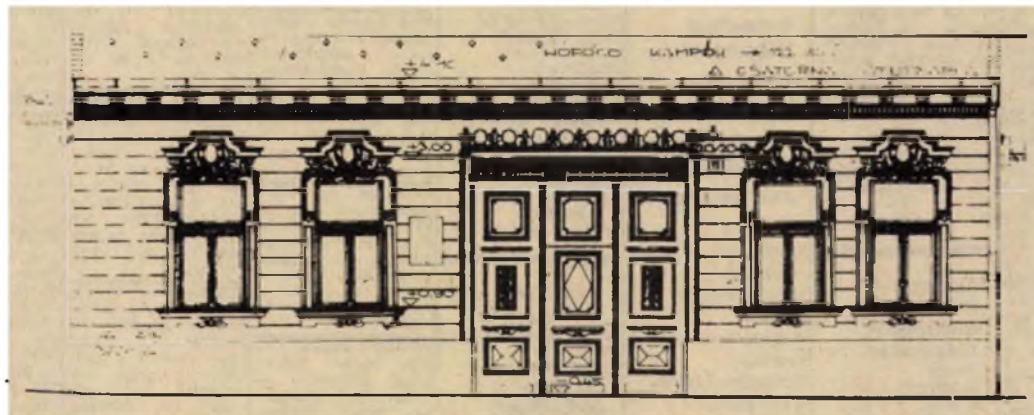
Ilyen volt 1958-ban, az emléktábla elhelyezésének évében a Dugonics tér 15. (kapuja mellett balról a megkoszorúzott márványtábla), s a 13-as szám. A háttérben a Szent Péter és Pál plébániatemplom

Kissé nyers még minden, de már kialakulóban a házak új arcúlatá

római kori oszloptöredékekig mindent tartalmaztak, összedőléssel fenyegetnek. A tetőszerkezet faanyagát is tönkreté a szu. Attól kellett félni, a munkások fejére rogy az egész ház. Nagy-

jából ekkor született meg az a terv, melynek ma — s még vagy két éven át — folyik a kivitelezése: ezt a három házat úgy kell rendbehozni, hogy megőrizzék régi formájukat, jellegzetességei-

Az eredeti állapot szerint állítják helyre a Krúdy-ház utcai frontját. Ilyen lesz — talán 1988-ban — a Dugonics tér 15.
Fotók és reprodukciók: Tapolcsányi Eva

Az építők megőrizték a márványtábla utolsó, kissé romos koszorúját is

ket, de olyan funkciót kell adni nekik, amittől használhatók maradnak. Így alakult ki az elképzelés egy műemlékvédelmi komplexum létrehozásáról.

A helyzet most a követ-

kező. A Dugonics tér 13-ból, mely szép, régi kő ablak- és ajtókeretel natúsága szerint valószínűleg kereskedőház volt, a 15-ből, mely Krúdy lakóháza volt, s eredetileg sváb szőlősgazdáé lehetett, és a 17-ből, melynek egyes falai középkori eredetűeknek bizonyultak, az Országos Műemléki Felügyelőség központi restaurátorüzemét alakít ki. Műhelyek, raktárak, laboratóriumok, könyvtár, kutatóterem, irodák, tervezőterem, dokumentumtár, s még sok minden lesz itt, az egybekapcsolt három udvarral jókora területet jelentő tömbben a Dugonics tér—Tanuló utca—Magyar Lajos utca között.

A 15. szám alatt, a régi Krúdy-lakás utcai, s a hozzá kapcsolódó egyik udvari szobájában, Krúdy-emlékmúzeumot rendeznek be, teljesen leválasztva a műemlékvédelmi együttesről. Ezt a Petőfi Irodalmi Múzeum anyagából hozták létre. Természetesen megőrzik a házak külső képét, s építészeti szerkezetét is. A Krúdy-háznak például a bontáskor féltették a szép munkájú ablakait, ajtóit, nagykapu-

ját, még az ablakokat körülvevő gipszdiszitményeket is. És természetesen megvan az emléktábla, melyet ismét elhelyeznek majd a kapubejárat bal oldalán, az ablak mellett, melyen át Krúdy Obuda életét szemlélte, s ahol kikönyökölve, szívesen beszélgetett az óbudai ismerősökkel.

Van azonban még egy érdekesség. Az épületeket ugyan mintegy 70 százalékig le kellett bontani — de ezzel hozzáfértek az alattuk meghúzódó római kori emlékekhez. Sőt, a házak hatalmas pincéiben, melyek egyébként kitűnő állapotban maradtak meg, s a műemlékesek fel is használják majd őket, megtalálták az aquincumi külső városfal maradványait, és két bástya alapjait is. Ezeket az építkezés befejezésével a pincék padlószintjéig emelik, hogy látható legyen, milyen alapokra épültek itt ezek a házak. S ami még különlegesebb: két pincében — a 13-ban és a 15-ben — kutat is találtak. A 15-ben — a Krúdy-ház pincéjében! — kétségtelenül római korit. Ez utóbbit is felhozzák majd a padozat

szintjére, s megtekinthető díszkút lesz belőle.

Hervai Ferenc építésmérnök, aki kezdettől irányítja a munkákat, azt mondja: amikor hozzákezdtek, ők maguk sem gondolták, mit lehet itt kialakítani. Ez a kis terület valóban sziget és rezervátum lesz a betonrengtegben. És abból, amire itt bukkantak, következtetni lehet arra, amit valószínűleg örökre a panelházak alá temettek a bulldózerek.

Az 1983-as Krúdy-évfordulókora a szétbontott házak, a törmelékhalmozok, a félig elporladt gerendák vigasztalan látványt nyújtottak. Most is sok a régi s az új építőanyag, most is kusza és a laikusnak áttekinthetetlen még a terep egy része. De a 13-as épület Tanuló utcai s Dugonics téri falai már állnak, s tető van rajtuk, bár egyelőre még cserép nélkül. A Krúdy-ház pedig szerkezetében teljesen kész, s a tetőt is mihamar befedik. Kapubejárata alatt a sár és homok alól kisárgállanak az eredeti keramitkockák. A 17-es mögött, az Árpád-híd felőli részen, kész a majdani raktározást szolgáló fészersor. És dolgoznak az udvaron, a tetőkön, a falakon. A körülbelül 80 millió forintba kerülő építkezést 1988 vége felé szeretnék befejezni, s még az évben mindent rendben átadnának rendeltetésének.

Szindbád utolsó kikötője megújult. Krúdy, legalább a kis múzeum erejéig, visszatér a kedvelt „ódonások városába”. S mivel a hírek szerint a Kéhl is újjáépül, a nyugtalan hajós szelleme feltehetőleg jól fogja érezni itt magát...

Takács István